

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

ԽՆԴՐԱԿԱՏԱՐ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԱՆՔ

Խնդրակատար Ս. Աստուածածնի Վանքը կը գտնուէր Բաղէշէն զէպի արեւելք հազիւ կէս ժամ հեռու, Ամպ գիւղին դիմաց. — Հմատ. Կիւլէսէրեան, Կոլոտ, էջ 146: 2. Հ. Ոսկեան, Վասպուրականի Վանքերը, Գ. Մաս, 1947, էջ 925, որ կը զետեղէ «Բաղէշ քաղաքին հարաւակողմը», մինչ Հ. Ն. Ակինեան ալ կ'ըսէ «Բաղէշի արեւմուտքը» (Հանդէս Ամսօրեայ, 1951, էջ 187-8): — Եւ տակաւին կ'ըսեն թէ հայերը անմիաբան են:

Այս Վանքին հնագոյն մէկ յիշատակութիւնը կը տեսնենք 1458ին, երբ Մուրատի որդի Յովհաննէս Գրիշ կ'օրինակէ Թովմայ Մեծոփեցւոյ Աղօթամատոյցը. — Խաչիկեան, ԺԵ. Դարի Յիշտ., Մասն Բ., էջ 109:

Սօֆ (Շահ Իսմայիլ, 1499-1525) անուն բռնաւոր մը, 1511ին, Պարսկաստանէն կու գայ և ի միջի այլոց կ'աւերէ Խնդրակատար Ս. Աստուածածնի Վանքը. — Բանասէր, 1905, էջ 293:

Խնդրակատարի Առաջնորդներուն ցանկը, ԺԶ. դարու սկիզբէն մինչև ԺԸ. դարու Բ. կէտը, տրուած է Վանքին Յիշատակաց Մատենանին մէջ. տես Բանասէր, 1905, էջ 291-303:

Ա. — 1514-1526-ը. — Առաջնորդ Ներսէս վրդ. Մատաղ — աշակերտ Արճիշեցի Գրիգոր Վարդապետի՝ մականունն Զորթան — բարեացակամութեամբ Ամիր Շարաֆի (+ 1533), գործակցութեամբ Ներսէս բաբունապետի և օգնութեամբ խոջայ Թումաշանի, կը վերանորոգէ Վանքը, կը շինէ գպրոց, կը հաստատէ դասատուն, և կը հաւաքէ շատ աշակերտներ. — Բանասէր, 1905, էջ 293-4:

Ներսէս վրդ. Մատաղի գրչէն ծանօթ են երկու գանձեր.

1. — Գանձ Վարդապետի. — Նախախնամող Աստուած յայտնեցար. — Ձեռ. ԹԿ. 1505. — Հանգ. Ամս., 1951, էջ 191:

2. — Գանձ Վարազայ Ս. Խաչիկ. — Նշան օրհնեալ և փառաւորեալ. — Ձեռ.

ԹԿ. 1505. — Ս. Կանայեանց, Յուցակ Ձեռ. Ներսիսեան Դպրանոցի, Թիֆլիզ, 1893, Թ. 2, էջ 15 (84):

Բ. — 1526-ը-1575. — Ներսէս Բարունապետ Բաղիսեցի. աշակերտ Մատաղ Ներսէսի: Ծնած է Մոկք, բայց երկար ժամանակ ապրած է Բաղէշ, Հայրը քահանայ էր Յակոբ անունով, մայրը կը կոչուէր Շնորհաւոր: Իր աշակերտներէն յիշուած են Ներսէս վրդ. Ամկեցի՝ մականունն Բորիկ, Հերապետ վրդ. Գումաճեանց, Դաւիթ վրդ. և Յովհաննէս վրդ.: Թաղուած է Խնդրատար Վանքը. — Թ. Աղաբար, Բ., էջ 255, 257, 260: Բանասէր, էջ 293: Թ. Թովհանեան, Յուցակ Ձեռ. Խաչիկ վրդի, Վաղարշապատ, 1898, էջ 99:

Իր շրջանին Հերապետ գրիշ կ'օրինակէ մէկ Քարողգիրք Գր. Տաթևացւոյ, Բ. Հատոր, 1534ին. «Ի վայելումն Ներսէս Բաղիշեցւոյ» (Հանգ. Ամս., 1951, էջ 195): Ապահովարար Նոյն Հերապետը, մականունն Գումաճեանց, որդի Վարդանի և Խոնդքարի, դարձած վարդապետ, վերստին կը նորոգէ և կը կազմէ Ոսկեփորիկ մը, 1547ին. — Հ. Բ. Սարգիսեան, Յուցակ Ձեռ. Վենետիկի, Բ., էջ 860: — Նոյն տարին յիշատակի համար Վանքի մատենադարանին կը նուիրէ մէկ Յայտնաւորք, մէկ Կանոնգիրք և մէկ Աղօթամատոյց. — Բանասէր, էջ 294:

Դարձեալ այդ շրջանին, Յակովբ Սարկաւազ — որդի Վարդանէսի, Ներսէս Ամկեցիի հղբօր — որ գրչութեան արուեստը ուսած է Ամկեցի Աստուածատուր Վարպետի մօտ, իր հօրեղբոր պատուէրով օրինակած է մէկ Ագաթանգեղոս Ժ Նշան, 1569-70ին. Կար. Յուցակ Ձեռ. էջ 179, Թ. 1615: Հանգ. Ամս., 1951, էջ 198:

Գ. — 1575-1587-ը — Ներսէս վրդ. Ամկեցի, Բոքիկ, որդի Մհերի և Քնքուշի, աշակերտ Բաղիշեցի Ներսէս Վարդապետի: Իր օրով ալ շատեր կու գան աշակերտելու Ս. Գրոց ուսման: Իր աշակերտներէն առնուով յիշուած են, Տէր Մկրտիչ, Յովհաննէս վրդ. Ծարեցի, Յովհաննէս վրդ. Բաղիշեցի՝ Յովիկ, Յովհաննէս վրդ. Ոստանցի՝ Բրգոթեանց, և Ագարիա վրդ. Շահկերտցի (Ջուղայեցի). — Թ. Աղաբար, Բ., էջ 260: Բանասէր, էջ 293-4:

Դ. — 1587? — 9. — Յովհաննէս Բրօնցի.
— Բանասէր, էջ 293:

Ե. — 9 — 1623. — Կարապետ Վրդ. Փար-
խընկեցի, աշակերտ Ապարանցի Սիմէոն
վարդապետի: Վանքին նուիրած է մէկ լաւ
Աստուածաշունչ. — Բանասէր, էջ 293-4:

Իր աշակերտներէն Ներսէս Վրդ. Մոխ-
րաբերդցի, վարդապետական իշխանութիւն
առնելէ ետք, քարոզչութեամբ կ'երթայ
մինչև Կաֆայ, և հոն կը վախճանի: Բայց
իր աշակերտին՝ Ղուկիկի Հայրապետ Վար-
դապետի ձեռքով նուէր կը զրկէ պատուա-
կոտ գոհարազարդ սկիչ մը. — Նոյն:

Փարխընկեցիի միւս աշակերտներն են
Պետրոս Վրդ. Գաւաշցի և Բարսիլ Վրդ.
Աթախցի:

Կարապետ Վրդ. Թաղուած է Խնդրա-
պատար Վանքի գերեզմանատունը. — Յ.
Թօփնեան, Յուցակ, էջ 99: — Իր զբու-
թիւններէն ծանօթ է «Կարգ Վարդապե-
տաց». — Զանգ. Ամս., 1951, էջ 177-8:

Զ. — 1624? — 9. — Պետրոս Վրդ. Գա-
ւաշցի, աշակերտ Փարխընկեցի Կարապետ
վարդապետի. — Բանասէր, էջ 293:

Է. — 1630? — 9. — Յակոբ Վրդ. Բաղի-
եցի, Ժականուն Միքունենց. — Բանասէր,
էջ 293-4:

Ը. — 1639? — 1673. — Դաւիթ Վրդ. Բա-
ղիեցի: Սա բանաստեղծ էր և անձանձիր
քարոզիչ: Աշակերտ Մեսրոպ վարդապետի,
Իր ունեցած ձեռագիր զրբերը կը թողու-
նէ Վանքին: Գրած է Համառոտ Ժամանակա-
գրութիւն մը: Վախճանած է Լիմ Անապատը
և թաղուած անդ. — Բանասէր, էջ 293-4:
Յ. Թօփնեան, Յուցակ, էջ 96: Զ. Զ. Ոսկե-
եան, Վասպուրականի Վանքերը, Գ., էջ
933:

Թ. — 1673 — 1710. — Աւետիք Վարդա-
պետ, աշակերտ Դաւիթ վարդապետի, ձեռն-
տուութեամբ իր աշակերտին՝ Աբրահամ
վարդապետի, 1693ին հիմնովին կը վերա-
շինէ Խնդրապատար Ս. Աստուածածնի Եկե-
ղեցին: Աւետիք Վրդ. կը վախճանի 1710ին
և կը թաղուի տաճարի փլակողմեան դա-
սին մէջ. — Բանասէր, էջ 296: Կիւլէսէր-
եան, Կոլոտ, էջ 146: Զ. Զ. Ոսկեան,
Վասպուրականի Վանքերը, Գ., էջ 925:

Ժ. — 1710 — 1723. — Աբրահամ Վրդ.
Ալամեցի, որդի Սարգսի, կը յաջորդէ իր

ԳՐԱՆՈՍՏԱԿՆԵ

“ՀԱՅ ԳՐԻ ԵՒ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ”

Հեղինակ՝ ՊՐՈՖ. ԱՇՈՏ Գ. ԱՏԻՍԱՄԵԱՆ

Երևան, 1959

«Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն»
և անոր հեղինակը գուրս կը մնան այն հո-
սանքէն՝ որուն ձգտումն է, առանց արդար
պատճառներու, հրատարակել հաստատօր
գիրքեր: Արդարեւ, Պրոֆ. Աշոտ Գ. Աբրա-
համեանի ներկայ աշխատութիւնը կոնկրե-
հատոր մըն է, ուր առանց աւելորդաբա-
նութիւններու՝ ժուժկալ ու գոհացուցիչ
կերպով արուած են Հայ Հնագրութեան

ուսուցչին, և իբրեւ վաստակաւոր պաշտոն-
եայ կը թաղուի տաճարի փլակողմեան
դասին մէջ. — Բանասէր, էջ 296-7: Ոսկե-
եան, էջ 925:

ԺԱ. — 1723 — 9. — Երեմիա Արքեպիս-
կոպոս, որդի Զիկցի Յոհանի, կը յաջորդէ
իր ուսուցչին: Իր օրով Շէրվընցիք կը թա-
ւանեն Վանքը և շատ աւերներ կը գործեն.
— Բանասէր, էջ 297:

ԺԲ. — 9 — 1749. — Աբրահամ Վարդա-
պետ, որդի Տէր Ղուկասի, իր ուսուցչին կը
յաջորդէ անոր կենդանութեան իսկ: Վախ-
ճանած է 1749ին. — Բանասէր, էջ 297:

ԺԳ. — 1749 — 1760. — Սահակ Արքե-
պիսկոպոս, որդի Փարխընկեցի Պարթէլի և
աշակերտ Կաղնոնց Սահակ վարդապետին:
Պաշտօնի կը ձեռնարկէ 1749 Գեղեթմբեր.
25ին և կը վախճանի 1760ին. — Բանասէր,
էջ 297, 299:

ԺԴ. — 1760 — 9. — Վարդան Վարդա-
պետ, աշակերտ Երեմիա վարդապետի.
Վանքին ունեցած 7 քսակ պարտքէն 6
քսակ կը վճարէ և կը մնայ մէկ քսակ:
Կը նորոգէ Վանքը և կը ճոխացնէ ամէն
կերպով. — Բանասէր, էջ 299:

Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ